

پدر و مادر نوازی از شعار تا واقعیت

نوشته:

عادل حیدری

عنوان کتاب:	پدر و مادر نوازی از شعار تا واقعیت
نویسنده:	عادل حیدری
موضوع:	اخلاق و تربیت / مقاله
نوبت انتشار:	اول (دیجیتال)
تاریخ انتشار:	خرداد (جوزا) ۱۳۹۸ ه.ش - رمضان ۱۴۴۰ ه.ق
منبع:	مرکز مطالعات اسلامی بینش www.binesh.cc

این کتاب از سایت کتابخانه قلم دانلود شده است.

www.qalamlib.com

book@qalamlib.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.qalamlib.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

محتوای این کتاب لزوماً بیانگر دیدگاه سایت کتابخانه قلم نمی‌باشد؛ بلکه بیانگر دیدگاه نویسنده آن است.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اشاره: هدف از نگاشتن این مقاله اصلاح یک مفهوم نادرست در جامعه، و درنگی جهت محاسبه‌ی نفس است که مخاطب نخست آن خود نگارنده می‌باشد.

با فرارسیدن روزهایی که از آن بنام «روز پدر» و «روز مادر» یاد می‌کنند شبکه‌های اجتماعی مملو از تصاویر والدینی می‌شود که چه بسا زخم سال‌ها از قامتشان پوست و استخوان ساخته، و یا پدران و مادرانی که در درون قبر آرمیده‌اند و روزی در سال یادی از آن‌ها می‌شود.

یکی در وصف مادر و پدر شعری می‌سراید، دیگری هدیه‌ای تقدیم می‌کند و سومی پیام تبریک می‌فرستد...

اما آیا برآستی ما حق مادر و پدر را شناخته‌ایم؟ آیا مادر و پدر نوازی ما شعار است یا واقعیت؟

در این مقاله به نکاتی اشاره خواهیم که که اندیشه در آن ما در جهت محاسبه‌ی نفس در این مورد یاری می‌کند.

نکته‌ی نخست: انسان به پدر و مادرش نیکی می‌کند چون نیکی در حق او وصیت خداست. ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا﴾ [العنکبوت: ۸] «ما به انسان سفارش کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند». لهذا نافرمانی والدین تخلف از وصیت الهی است، چقدر از ما هنگامی که دستوری از والدین دریافت می‌کند این احساس در وجودش می‌آید که نافرمانی آن‌ها نقض آشکار وصیت الهی است؟

نکته‌ی دوم: حق والدین در قرآن همراه با توحید و نافرمانی آن‌ها همراه با شرک ذکر شده است:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ [الإسراء: ۲۳] «و پروردگارت (چنین) مقرر داشته است که: جز او را نپرستید، و به پدر و مادر نیکی کنید».

بسیاری از علماء بر این هستند که نافرمانی والدین بزرگترین گناه کبیره پس از شرک است، یعنی بزرگتر از ربا و زنا و شراب‌خواری و سرقت و قتل و ...

هنگام نافرمانی والدین چقدر این احساس در وجود ما می‌آید که اکنون مرتکب گناهی می‌شویم که خداوند آن را هم ردیف شرک به خود قرار داده است؟ گناهی بالاتر از ربا و زنا و شراب‌خواری و سرقت و قتل!

نکته‌ی سوم: خداوند در قرآن تشکر از والدین را همراه با تشکر از خود ذکر می‌کند:

﴿إِنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرِ﴾ [لقمان: ۱۴] «سفارش کردیم که برای من و برای پدر و مادرت شکر به جای آور».

نکته‌ی چهارم: این احساس در وجود انسان بیاید که هستی و وجود او از آن والدین است، و اگر آن‌ها نبودند او عدم بود.

امام احمد در مسند از عبدالله بن عمرو بن العاص روایت می‌کند که شخصی خدمت رسول الله ﷺ آمد و عرض کرد: ای رسول خدا... من مقداری مال دارم ولی پدرم می‌خواهد آنرا تصرف کند، رسول الله ﷺ فرمودند: «خودت و مال و داراییات از آن پدرت هستید».

علما از این حدیث برداشت کرده‌اند که مال و ثروت و دارایی فرزند مشاع بین او و پدرش است، و پدر حق دارد بدون اجازه‌ی وی در آن تصرف کند، اگر برای اسراف و در امری حرام نباشد.

چه بسیارند کسانی که امروزه بعلت اختلافات مالی بی‌ارزش مبتلا به عقوق والدین می‌شوند!

نکته‌ی پنجم: اطاعت و فرمانبرداری از آن‌ها مگر در معصیت

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرِ ﴿١٤﴾ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّْ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾﴾ [لقمان: ۱۴-۱۵] «و (به یاد آور) هنگامی را که لقمان به فرزندش در حالی که او را پند می‌داد، گفت: «ای پسرک من! به خدا شرک نیاور، بی‌گمان شرک، ستم بزرگی است. و به انسان درباره‌ی پدر و مادرش سفارش کردیم، مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد، و از شیر باز گرفتنش در دو سال است، (آری، سفارش کردیم) که برای من و برای پدر و مادرت شکر به جای آور که باز گشت (همه‌ی شما) به سوی من است. و اگر آن دو (مشرک باشند و) تلاش کنند که تو چیزی را که به آن علم نداری شریک من قرار دهی، پس از آنان اطاعت نکن، و در دنیا با آنان به شایستگی رفتار کن، و از راه کسی پیروی کن که (توبه کنان) به سوی من باز آمده است، سپس بازگشت (همه‌ی) شما به سوی من است، آنگاه شما را از آنچه انجام می‌دادید؛ آگاه می‌کنم.»

اطاعت از والدین از واجب‌ترین واجبات است و مقدم بر تمامی نوافل، امام بخاری در صحیح خود از عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنهما روایت می‌کند که مردی خدمت رسول الله صلی الله علیه و آله رسید و عرض کرد: ای رسول خدا

آمده‌ام با شما بیعت کنم برای هجرت و جهاد، رسول الله ﷺ فرمودند: آیا یکی از والدینت زنده است؟ آن مرد گفت: هر دوی آن‌ها زنده هستند، رسول الله ﷺ فرمود: برگرد و با خدمت کردن به آن‌ها جهاد کن.

و در روایت دیگر: شخصی عرض کرد: ای رسول خدا.. از یمن برای بیعت و جهاد با شما آمده‌ام، ایشان فرمودند: آیا مادرت زنده است؟ گفت: آری...

رسول الله ﷺ فرمودند: «إلزم رجلها فإن الجنة ثم» یعنی - به پیش بچسب که بهشت آنجاست.

بسیاری از علما با توجه به احادیث فوق، اطاعت از والدین را بطور مطلق مقدم بر عموم نوافل می‌دانند.

اویس قرنی در زمان رسول الله ﷺ اسلام آورد، و خواست بسوی مدینه بشتابد تا دیدگانش به جمال پرنور رسول الله ﷺ زینده شود، اما مادر پیری داشت که جز اویس کسی به او خدمت نمی‌کرد، اویس در یک دو راهی سخت قرار گرفته بود، از یک سو دیدار پیامبر و شرف صحابی شدن، از سوی دیگر خدمت به مادر پیرش، پس از کشمکش طولانی، اویس خدمت به مادرش را به دیدار رسول الله ﷺ ترجیح داد، خداوند از طریق وحی قصه‌ی او را به خاتم پیامبران رساند و رسول الله ﷺ فرمودند: بهترین انسان در نسل پس از صحابه شخصی است بنام اویس، بسیار در حق مادرش نیکوکار است، هرگاه او را دیدید از او بخواهید برایتان آموزش بطلبید، چرا که دعای او رد نمی‌شود.

محمد بن المنکدر رضی الله عنه می‌فرماید: شبی کامل مشغول مالش پاهای مادرم بودم، و برادرم عمر همان شب را تا صبح به نماز شب مشغول بود، به

هیچ عنوان نمی‌پذیرم اجر آن شب خودم را با اجر و پاداش شب زنده داری برادرم عوض کنم.

حیوه بن شریح در مسجد مشغول تدریس بود که مادرش وارد مسجد شد و گفت: ای حیوه بلند شو و برای مرغان دانه بده، حیوه تدریس خود را متوقف کرد و برای دانه دادن مرغ‌ها از مسجد خارج شد.

از عطاء بن ابی رباح پرسیده شد: شخصی مادرش سوگند یاد کرده که جز نماز فرض نخواند و جز روزه‌ی رمضان نگیرد، عطاء رحمته گفت: از مادرش اطاعت کند.

شخصی به امام حسن بصری رحمته گفت: من در گذشته حج واجب بجای آورده‌ام، و مادرم به من اجازه داده است حج سنت بجای آورم، امام حسن بصری رحمته فرمود: یک مرتبه نشستن تو در کنار او برایت از این حجت بهتر است.

از شیخ محمد بن صالح العثیمین رحمته پرسیده شد: شخصی دوست دارد دهه‌ی آخر ماه رمضان به اعتکاف بنشیند اما والدینش راضی نیستند، چه کار کند؟

شیخ پاسخ دادند: اعتکاف سنت است و اطاعت از پدر و مادر واجب، و سنت موجب ساقط شدن واجب نمی‌شود.

از شیخ شیخ محمد شنقیطی مفتی مدینه‌ی منوره پرسیده شد: شخصی در خانه نماز سنت می‌خواند، همزمان یکی از والدینش او را می‌طلبد بایستی چه کند؟

شیخ فرمود: بایستی نمازش را قطع کند، و ببیند پدر و مادرش با او چه کار دارند، چرا که اطاعت از والدین واجب است و واجب مقدم بر سنت.

پیشینیان ما اطاعت از والدین را مقدم بر دیدار جمال رسول الله ﷺ و نماز شب و روزهی سنت و حج سنت و جهاد کفایی و تدریس می دانستند، ما امروز اطاعت از والدین را فدای چه چیزهایی کرده ایم؟ چه بسیارند کسانی که برای اطاعت از والدین از تماشای یک مسابقه ی فوتبال و یک سریال تلوزیونی و یا گشت و گذار در شبکه های اجتماعی نمی گذرند! سپس با ارسال یک پیام تبریک بعنوان «روز پدر و روز مادر» تصور می کنند حق والدین را به جا آورده اند!

ترسم نرسی به کعبه ای اعرابی..... کاین ره که تو می روی به ترکستان است.

نکته ی ششم: پدر و مادر درهای بهشت هستند:

امام احمد رحمته الله در مسند خود از ابودرداء روایت می کند که رسول الله ﷺ فرمودند: «الْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ» یعنی پدر و مادر بهترین دروازه ی بهشت هستند.

چقدر از ما هنگام تعامل با پدران و مادران خود این احساس در وجودمان است که دروازه های از بهشت به روی ما باز شده است؟ وقتی مادر ایاس بن معاویه از دنیا رفت او را دیدند که می گرید، گفتند: ای ایاس چرا گریه می کنی؟ فرمود: خداوند دو در برای من بسوی بهشت گشوده بود، امروز یکی از این درها بسته شد.

در زمان عمر رضی الله عنه شخصی را آوردند که مرتکب قتل شده بود، عمر رضی الله عنه فرمود: اگر مادرش زنده می بود و در حق او نیکی می کرد، امید داشتم خداوند آتش را بر او حرام کند و از گناه قتلش بگذرد.

عطاء بن یسار نقل می کند: روزی جوانی خدمت ابن عباس رسید و عرض کرد: ای پسرعموی رسول الله، من عاشق و دلباخته ی دختری بودم که خانواده اش با ازدواج ما مخالفت کرده و او را به عقد دیگری در آوردند، و

من هم از شدت غیرت آن دختر را به قتل رساندم، آیا خداوند توبه‌ی مرا می‌پذیرد؟

ابن عباس فرمود: آیا مادرت زنده است؟
گفت: خیر.

ابن عباس گفت: از خداوند بخشش بخواه و تا جایی که می‌توانی کار نیک انجام بده.

عطاء بن یسار می‌گوید: پس از اینکه آن جوان رفت، از ابن عباس پرسیدیم: چرا از او در مورد زنده بودن مادرش پرسیدی؟ ایشان فرمود: هیچ عملی را نمی‌شناسم که مانند نیکی به مادر گناهان انسان را پاک کند.

امام احمد رحمته می‌فرماید: نیکی به والدین گناهان کبیره را نیز کفاره می‌کند.
نکته‌ی هفتم: فروتنی در مقابل والدین.

خداوند هنگام سفارش به نیکی در حق والدین می‌فرماید: ﴿وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ [الإسراء: ۲۴] «و از روی مهربانی بال فروتنی (و خاکساری) برای آن‌ها فرود آور.»

ابن عباس رحمته در تفسیر آیه می‌فرماید: در پیشگاه والدینت مانند بنده‌ی ضعیف و ذلیلی باش در پیشگاه آقای تندخو و خشن.
از مصادیق تواضع و فروتنی در نزد والدین این است که انسان در پیشگاه آن‌ها با صدای بلند سخن نگوید.

روزی مادر عبدالله بن عون او را صدا زد و عبدالله با صدای بلند (درجه‌ی صدای بلند نه پرخاش) پاسخ مادرش را داد، برای اینکه این اشتباه خودش را جبران کند دو برده در راه خدا آزاد کرد.

امام محمد بن سیرین در مقابل مادرش چنان با صدای پایین سخن می‌گفت که مردم تصور می‌کردند حنجره‌اش دچار بیماری شده است. از دیگر مصادیق تواضع در پیشگاه والدین این است که انسان هنگام راه رفتن از آن‌ها سبقت نگیرد مگر برای ضرورت.

زمانی که فرزند عمر بن ذر از دنیا رفت، از او پرسیدند: فرزندت چگونه در حق تو نیکی می‌کرد؟ پاسخ داد: در روز هیچگاه در راه رفتن بر من سبقت نمی‌گرفت و همیشه پشت سر من راه می‌رفت، و در شب جلو من حرکت می‌کرد تا گزندی نبینم.

نکته‌ی هشتم: دیدار روزانه‌ی والدین.

برای پدر و مادر هیچ چیزی باارزش‌تر از این نیست که هر روز دیده‌هایش به چهره‌ی فرزندش نورانی شود، بویژه آن‌هایی پس از تشکیل خانواده دور از آن‌ها زندگی می‌کنند، تأثیر هم نشینی روزانه با والدین اگر چه خیلی کوتاه و در اندازه‌ی چند دقیقه و در حد عرض سلام و احوالپرسی باشد به مراتب بیشتر از هزاران هدیه‌ای است که به آن‌ها تقدیم می‌کنید.

ابوهریره رضی الله عنه هر روز صبح که از خانه خارج می‌شد ابتدا برای عرض سلام خدمت مادرش می‌رفت و سپس روانه‌ی کار می‌شد.

بشر حافی می‌گوید: نشستن فرزند در کنار مادرش و گوش دادن به سخنان او از جهاد در راه خدا با ارزش‌تر است.

براستی چند درصد از ما عادت کرده‌ایم هر روز قبل از اینکه روانه‌ی کار و زندگی شویم جهت عرض سلام و دست بوسی خدمت والدین برسیم؟ به این امید که همین عمل ما موجب توسعه و برکت در رزق و روزی ما شود.

بطور روزانه چه مقدار از وقت خود را با دوستان صرف می‌کنیم و چه مقدار از آن را با پدر و مادر؟

اگر بی دلیل مدت زمانی که روزانه به دوستان اختصاص می دهیم بیش از زمانی است که به پدر و مادر اختصاص می دهیم بدون شک ما مرتکب عقوق والدین شده ایم و نشر یک متن ادبی در روز پدر و یا روز مادر در شبکه های اجتماعی ما را از عقوبت این گناه نخواهد رها کند.

نکته ی نهم: بوسیدن والدین.

بسیاری از جوانان در دیدار با والدین به عرض سلام شفاهی بسنده می کنند، و عده ای دیگر به دست گرفتن و مصافحه اکتفا می کنند و دست بوسی را ویژه روزهای خاصی مانند عید فطر، عید قربان قرار داده اند، و این خود بزرگترین اشتباه رایج در جوامع ماست، بلکه بوسیدن دست و پیشانی والدین در هر دیداری مستحب است، اگرچه روزانه باشد، و اگرچه در یک روز چند مرتبه این دیدار صورت بگیرد، و اختصاص آن به روزها و مناسبت های خاص اشتباهی بسیار بزرگ است.

زمانی که ما احساس کنیم هر بوسه بر دستان و پیشانی والدین بر مقامات ما در نزد خداوند می افزاید، با اختصاص این اقدام ارزشمند به اعیاد، خود را از چنین فضیلتی محروم نخواهیم کرد.

نکته ی دهم: هدیه دادن به والدین.

از دیگر مواردی که نیکی به والدین را اثبات می کند هدیه دادن به آن هاست، و در هدیه دادن باید به چند مورد اشاره کرد:

أ- هدیه دادن به والدین وقت خاصی ندارد، و اختصاص آن به روزهای معین ستمی در حق ایشان است، بلکه انسان بایستی تلاش کند در روزهای مختلف برای والدینش هدایایی تدارک ببیند، اگرچه بسیار ساده باشد، هرکسی به اندازه ی توانایی خود می تواند هدایایی تهیه کند.

ب- انسان تلاش کند در اندازه ی استطاعت و توانایی خود بهترین هدیه ها را برای والدینش تهیه کند، بسیاری از جوانان هنگام تهیه ی هدیه به

همسر و یا دوست و آشنا بهترین و باکیفیت‌ترین هدایا را خریداری می‌کنند، اما هنگام خرید هدیه برای پدر و مادر در پی ارزان‌ترین هدیه هستند، که این خود بی‌مهری در حق والدین است.

کهمس از علمای پیشین به شغل گچ کاری مشغول می‌شد و روزی دو دینار کسب می‌کرد و هر روز با یک دینار آن برای مادرش هدیه تهیه می‌کرد.

نکته‌ی یازدهم: دعا برای والدین.

یکی از مهمترین مصادیق نیکی در حق والدین دعا در حق آن‌هاست.

ابن عباس رضی الله عنهما در تفسیر آیه‌ی ﴿أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ می‌فرماید: هرکسی در روز پنج مرتبه نماز بخواند شکر خدا را بجای آورده است، و هرکسی پس از پنج نماز برای پدر و مادرش دعا کند شکر پدر و مادر را بجای آورده است.

و دعا کردن برای پدر و مادر از صفات پیامبران است:

نوح عليه السلام چنین دعا کرد: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ﴾ [نوح: ۲۸] «پروردگارا! مرا و پدر و مادرم را ببامرز».

سلیمان عليه السلام چنین دعا کرد: ﴿رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ﴾ [النمل: ۱۹] «پروردگارا! به من توفیق ده تا شکر نعمت‌هایی را که بر من و بر پدر و مادرم ارزانی داشته‌ای بجای آورم».

ابراهیم عليه السلام چنین دعا کرد: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ [ابراهیم: ۴۱] «پروردگارا! مرا و پدر و مادر مرا، و مؤمنان را (در) روزی که حساب بر پا می‌شود ببامرز».

و خداوند به ما دستور داده برای پدر و مادرمان چنین دعا کنیم: ﴿رَبِّ اَرْحَمُهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا﴾ [الإسراء: ۲۴] «پروردگارا! به آنان رحمت آور، همانگونه که مرا در کودکی پرورش دادند».

این دعا پس از وفات پدر و مادر از اهمیت بیشتری برخوردار است، چرا که پدر و مادری که در قبر قرار گرفته‌اند بشدت نیازمند دعای فرزندان‌شان هستند.

رسول الله ﷺ می‌فرماید: هرگاه انسان از دنیا برود پرونده‌ی اعمال او بسته می‌شود مگر سه چیز، که یکی از آن‌ها فرزند صالحی است که برای پدر و مادرش دعا می‌کند.

نکته‌ی دوازدهم: ارتباط با دوستان والدین.

یکی از مهمترین مصادیق نیکی در حق والدین، ارتباط داشتن با نزدیکان و دوستان آن‌هاست.

عبدالله بن دینار نقل می‌کند که روزی عبدالله بن عمر در اطراف مکه بادیه نشینی را دید، به محض دیدن او از الاغش پیاده شد و خدمت او سلام عرض کرد، سپس او را بر الاغ خود سوار کرد و عمامه‌اش را به سر او پوشاند، من گفتم: ای عبدالله... این شخص بادیه نشین بود و با کمتر از این هم راضی می‌شد! عبدالله بن عمر رضی الله عنه فرمود: این شخص دوست پدرم عمر بود، و من از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: بهترین نیکی این است که انسان با دوستان پدرش رابطه داشته باشد. روایت امام مسلم

براستی چند درصد از ما به این روایت بسیار ارزشمند عمل می‌کنیم؟ چند درصد از مردم پس از وفات پدر و مادرشان با دوستان آن‌ها رابطه برقرار می‌کنند و گاهی برایشان هدیه می‌خرند، و یا اگر دچار مشکلی شدند بخاطر دوستی با پدرشان تلاش می‌کنند از مشکلات آن‌ها بکاهند؟

نکته‌ی سیزدهم: صدقه دادن به نیت والدین

از دیگر مصادیق نیکی به والدین صدقه دادن به نیت آنهاست، مراد از صدقه دادن تنها بخشش دینار و درهم نیست، ربیع بن خثیم هرگاه خار و خاشاک را از راه بلند می‌کرد می‌فرمود: «این به نیت مادرم، این به نیت پدرم»، صدقه شامل هرکار نیکی می‌شود اعم از عبادات مالی محض مانند کمک به بینوایان و یتیمان و ساخت مدرسه و مسجد و ... و یا کمک‌های مالی و بدنی مانند ادای حج و عمره، و یا عبادات بدنی محض مانند برداشتن خار و خاشاک از راه و یا کمک کردن به انسانی در حمل کالایش و ...

خاتمه: با اندیشه در موارد فوق، هر یک از ما خود را محاسبه کند.